

הרב יהונתן שמחה בלס

תרומות אוונגליסטים ואיסור "להחזיק טובה לכמרים"

ראשי פרקים

- א. מהות איסור הנאה מנכסי עבודה זרה "בטובה"
- ב. הנאה "בטובה" מנכס שבבעלות משותפת של עבודה זרה ושל אחרים
- ג. פסק ההלכה
- ד. הנאה מנכס של עבודה זרה שאיננו סמוך לבית עבודה זרה
- ה. "כומר" הוא מי שאדוק בעבודה זרה ופועל בשירותה
- ו. מעמד האוונגליסטים ומטרת התנדבותם
- ז. המותר והאסור בשיתוף פעולה עם האוונגליסטים
- ח. סיכום

בעשר השנים האחרונות הולכת וגדלה התופעה של אוונגליסטים "ציוניים" - נוצרים שבשם אמונתם הנוצרית תורמים מזמנם ומכספם לבניין הארץ. לא נרחיב כאן על הגדרתה של הנצרות גם בזמן הזה כעבודה זרה. כבר כתבו על כך בתחומין כב (הערותיו של הרב יעקב אריאל בעמ' 77 על מאמרם של דרור פיקסלר וגיל נדל, "האם הנוצרים בימינו עובדי עבודה זרה הם?"), עמ' 68) ובתחומין כג (הרב אברהם דב ברקוביץ, "שימוש באולם שהעמידו בו צלמי אלילים", עמ' 473-490).

מאמר זה יברר את האיסור לקבל טובה - בין בתשלום בין בחינם - מעובדי עבודה זרה אדוקים הפועלים בשם העבודה הזרה שלהם.

א. מהות איסור הנאה מנכסי עבודה זרה "בטובה"

המקור לאיסור הוא משנה בעבודה זרה (פרק ד משנה ג):

עבודה זרה שהיה לה גינה או מרחץ נהנין מהן שלא בטובה ואין נהנין מהן בטובה.

הגינה והמרחץ שעליהם מדברת המשנה אינם בעצמם עבודה זרה ואף לא תקרובת שלה, האסורים בהנאה בין בטובה ובין שלא בטובה. אמנם "הגינה נתונה לאליל" (טור, יו"ד סי' קמג בשם רבנו יונה),¹ והיא והמרחץ "לשם עבודה זרה" (בית-יוסף, יו"ד סי' קמג בשם רבנו פרץ), אך כיוון ש"אין הקדש לעבודה זרה" (רש"י ע"ז נא, ב ד"ה נהנין מהן שלא בטובה), האיסור הכללי והמקיף ליהנות מעבודה זרה עצמה² איננו חל עליהם (ע"ז מד, ב), ולמרות זאת "אין נהנין מהן בטובה".

1. ובחידושי הרשב"א ע"ז נא, ב: "הגינה היא נתונה לעבודה זרה".

2. ראה רמב"ם, עבודה-זרה ז, ב.

רש"י נותן שני פירושים שונים למילה "בטובה". במקום אחד מפרש רש"י: **"שלא יעלו שכר לכומרים"** (ע"ז נא, ב ד"ה נהנין מהם שלא בטובה). ובמקום אחר הוא מפרש: **"שלא יחזיק טובה לכומרים"** (שם מד, ב ד"ה שלא בטובה).

ההיגיון העומד מאחורי הפירוש הראשון הוא שאסור לסייע לעבודה זרה בתשלום שכר לכמרים שלה. "כיון שהגינה נתונה לאליל ונותנין פירותיה לשכר המתעסקים בצרכה דהיינו הכומרים אסור ליהנות ממנה בשכר" (טור שם).

מאחורי הפירוש השני עומד נימוק אחר: אסור ליהנות בחינם מהגינה ומהמרחץ כדי "שלא יחזיק טובה לבעליה לומר לו [דאנק³] (תפארת-ישראל ע"ז ד, ג). מותר ליהנות רק כ"שלא יחזיק טובה לכומרים" - כלומר "בדרך שלא יצטרך בכך להחזיק טובה להם... אין האיסור אלא מחשש שמא ימשך אחריהם מתוך חיבתם כשעושין חסד עמו" (בית-הבחינה ע"ז נא, ב).⁴ טעם נוסף לאיסור להחזיק טובה לכמרים הוא משום ש"כשצריך להחזיק טובה נראה כמכבד לעבודה זרה בכך" (תוספות-הר"ש ע"ז יב, ב).

שני הפירושים למילה "בטובה": "בשכר" ו"בהחזקת טובה" - האם הם חולקים אחד על השני? רבנו תם פוסק שאסור לקבל מכמרים בחינם הטבה שמקורה נכס הנתון לעבודה זרה כדי לא להחזיק להם טובה, אך מותר ליהנות מהנכס בתשלום (תוספות, ע"ז מד, ב ד"ה נהנין ממנה). אך רבים (ביניהם הבי"ח יו"ד סי' קמג ותפארת-ישראל ע"ז ד, ג) סבורים כרא"ה וכו"ן (בחידושים שלהם לע"ז נא, ב) שהמשנה אוסרת גם החזקת טובה לכמרים וגם תשלום להם.

ג. הנאה "בטובה" מנכס שבבעלות משותפת של עבודה זרה ושל אחרים

לא כל הנאה "בטובה" מנכס של עבודה זרה אסורה. המשנה עצמה (שם) מבחינה בין נכס שבבעלותה הבלעדית של העבודה זרה לבין נכס ששותפים בו עבודה זרה ואחרים:

היה שלה ושל אחרים נהנין מהן [בין]⁵ בטובה [ובין] שלא בטובה.

אביי מסביר (ע"ז נא, ב) את משמעותה של הבחנה זו, ודבריו מובאים בגמרא בשתי חלופות - "איכא דמתני ארישא", ו"איכא דמתני אסיפא":

אמר אביי: "בטובה" - בטובת כומרין, "שלא בטובה" - שלא בטובת כומרין, לאפוקי טובת עובדיה דשרי. איכא דמתני לה אסיפא: היה שלה ושל אחרים - נהנין מהן בטובה ושלא בטובה; אמר אביי: "בטובה" - בטובת אחרים, "שלא בטובה" - שלא בטובת כומרין. מאן דמתני אסיפא כ"ש ארישא, ומאן דמתני ארישא, אבל אסיפא כיון דאיכא אחרים בהדה, אפ"י בטובת כומרין נמי שפיר דמי.

3. כלומר: "תודה".

4. וכן מובא בחידושי-הר"ן ע"ז נא, ב וכן מסביר הכסף-משנה (ע"ז ז, יז) והבית-יוסף יו"ד סי' קמג (ד"ה מ"ש בשם הר"ר יונה) בשם הראב"ד.

5. המילים שבסוגריים המרובעות אינן נמצאות בגרסתם של הרמב"ם (פיה"מ ע"ז שם), הרא"ש (ע"ז פ"ד ה"ב) והמהרש"א (חידושי-הלכות ע"ז נא, ב ד"ה במשנה).

ג. פסק ההלכה

להלכה פסק הרמב"ם (עבודה-זרה ז, יז):

עבודת כוכבים שהיה לה מרחץ או גינה נהנים בהם שלא בטובה ואין נהנים בהם בטובה, היה לה ולאחרים נהנין בהן אפילו בטובת כומריה ובלבד שלא יתן שכר.

הרמב"ם פסק למעשה כשני הלשונות השונים של אב"י.⁶ נראה מדבריו שלדעתו - כדעתם של הרא"ה והר"ן - המשנה שהשתמשה במילה "בטובה" התכוונה לשני פירושיה של המילה:⁷ (א) תשלום שכר בעבור ההנאה, (ב) החזקת טובה למי שהטיב בחינם. הרמב"ם מבין שכאשר אב"י הסביר בסיפא ("איכא דמתני אסיפא") שאסור ליהודי ליהנות בטובה אף מנכס בבעלות משותפת אלא אם כן אין בהנאתו טובת כמרים כלל, הוא מפרש את המילה "בטובה" - בתשלום שכר. ההיגיון אוסר תשלום לכמרים גם אם אחרים שותפים לקבלת התשלום: "אי מיירי בשכר, כי איכא לאחרים חלק בהדה נמי מאי הוי? הא מרוויח לעבודת כוכבים" (לשון ר"ת בתוספות ע"ז מד, ב ד"ה נהנין שלא בטובה).⁸ באמצעות התשלום שהוא משלם לכמרים העבודה הזרה מפרנסת את כמריה. אין סיבה להתיר ליהודי לקבל הנאה אף מנכס בבעלות משותפת אם הנאה זו מחייבת אותו בתשלום לכמרים.

לעומת זאת, כאשר אב"י מסביר ברישא שאסור ליהנות מנכס שבבעלותה הבלעדית של עבודה זרה בטובת כמרים אך בסיפא, הדן בנכס בבעלות משותפת, "נהנים בהן אפילו בטובת כומריה" (כלשון הרמב"ם), הבין הרמב"ם שהסבר זה של אב"י מבוסס על פירוש המילה "בטובה" - החזקת טובה למי שהטיב בחינם. מכיוון שהטובה היא מנכס שרק בחלקו הוא של העבודה זרה, והמטיבים הם כלל השותפים ולא רק הכמרים - אין חשש שההטבה תביא לחיבה לעבודה זרה ולמשיכה אחריה.

השולחן-ערוך אוסר במפורש רק הנאה הכרוכה בתשלום לכמרים, איסור הקיים לדבריו גם בנכס שבבעלות משותפת של העבודה זרה ואחרים; הוא אינו מזכיר כלל את איסור החזקת טובה לכמרים. אך באר-הגולה (יו"ד קמג ס"ק ט) כותב שנראה לו "שהוא אוסר בשניהם". כמוהו המהרש"ל (מובא בט"ז יו"ד קמג ס"ק ה) המפרש את המילה "בטובה" - "בתשלום", אך מגביל את ההיתר לקבלת הנאה "שלא בטובה",

6. לדוגמה שבה פוסקים כשני "איכא דמתני" ראה שפת אמת ביצה לא בד"ה שם בגמרא ואיכא.

7. לכן הרמב"ם מזכיר בהלכה זו את שתי החלופות: "לא יתן שכר" ו"נהנין בטובה". לפי פירושם של הר"ן (על הרי"ף ע"ז כג, בדפי הרי"ף, מובא בכסף-משנה ע"ז ז, יז) ושל הש"ך (יו"ד קמג ס"ק ה) הרמב"ם אימץ את הפירוש "בהחזקת טובה" והכריע כ"מאן דמתני ארישא" לקולא, מכיוון שהאיסור להחזיק טובה הוא איסור דרבנן. ברם לפירושם נותרת לעני"ד השאלה: מדוע הזכיר הרמב"ם "מתן שכר" שעל פי הסברם איננו מוזכר כלל בסוגיה? ראה בשו"ת בנין-ציון החדשות סי' עא בתשובה שהציע השואל "התורני מו"ה יהודא עברי" לשאלה שהוא מעלה.

8. מי שמפרש את המילה "בטובה" רק כתשלום שכר ולא כהחזקת טובה מסביר ש"מאן דמתני ארישא" מתיר על סמך הירושלמי ע"ז פ"ד ה"ג תשלום לכמרים כשהתשלום נמסר רק לשותפים האחרים שאינם כמרים, ואלה מעבירים לכמרים את חלקם - ראה חידושי-רמב"ן ע"ז נא, ב ד"ה הא דתנן, וחידושי-הרשב"א ע"ז נא, ב ד"ה והכי.

כלומר ללא תשלום, למקרים שבהם "כל העולם נהנין ממנה שלא בטובה. אבל אם מוחלין ליחיד אסור. דאדרבה נהנה מעובד כוכבים שמהנה אותו".⁹

לדעת הש"ך (יו"ד סי' קמג ס"ק ה) האיסור לשלם לכמרים בעבור הנאה הבאה מנכס של עבודה זרה הוא איסור דאורייתא. כר"ן לפניו (כד, א בדפי הרי"ף; מובא בכסף-משנה עבודה-זרה ז,ז), פסק הש"ך שהאיסור להחזיק טובה לכמרים הוא איסור דרבנן.

הפוסקים התירו הנאה בתשלום לכמרים מנכס שלהם שאיננו של העבודה הזרה: "גינות שקנו הכומרים מאליהם לא מצינו איסור לשכור מהם" (טור, יו"ד קמג בשם רבנו יונה); "דווקא גינה ומרחץ שהיו לשם עבודה זרה מיתסרא בטובת כומרים אבל דברים של כומרים עצמם שרי לשכור מהם" (בית-יוסף, יו"ד קמג בשם רבנו פרץ). הרמב"ם פסק בעקבות המשנה שהנאה בטובה אסורה רק ממרחץ של עבודה זרה, והתיר הנאה ממרחץ או מגינה שבבעלות משותפת של עבודה זרה ושל אחרים. מכאן ניתן להסיק בקל וחומר שהנאה בחינם מותרת, כשמקור ההנאה הוא עסק פרטי של הכומר עצמו, שאיננו שייך לעבודה זרה. מכיוון שההטבה באה שלא מהעבודה הזרה אלא מעסק פרטי שמטרתו כלכלית גרידא, לא ייחס היהודי את הטובה שקיבל לעבודה הזרה אלא יראה בה עניין מסחרי.

המשנה קובעת הלכה בגינה ובמרחץ כדוגמאות המצביעות על הכלל. הוכחה לכך היא שעל סמך המשנה דנים הראשונים בשאלה מתי מותר לטחון ולאפות ברחיים ובתנור של כמרים (טור ובית-יוסף, יו"ד קמג).

ד. הנאה מנכס של עבודה זרה שאיננו סמוך לבית עבודה זרה

נחלקו רבנו תם ורבנו יונה בשאלה אם אסור לשלם לכמרים בעבור הנאה שמקורה נכס של עבודה זרה העומד רחוק מבית העבודה הזרה. כפי שראינו, רבנו תם עצמו מתיר תשלום לכמרים גם אם מקור ההנאה הוא נכס של עבודה זרה העומד בחצר העבודה הזרה (לדעתו "בטובה" היא "בהחזקת טובה" ולא "בתשלום"). הוא סבור שגם מי שאוסר תשלום לכמרים, יתיר את התשלום בעבור הנאה מנכס של עבודה זרה שאיננו עומד בחצר העבודה זרה. וכך סיכם הטור (יו"ד קמג) את המחלוקת:

אם אין הרחיים והתנור עומדים בחצר אליל עצמה מותר ולא דמי ליריד של עכו"ם שאסור ליתן מכס לאליל דהתם מיירי שהמכס הוא לצורך אליל, נויה ותקרובתה. אבל כשאינה אלא לחוק הכומרים והנאתם ואין עושין ממנו צורכי אליל מותר.

והרב רבנו יונה כתב לאו דווקא בגינה העומדת לפניו כדברי רבנו תם אלא אפילו רחוק לה כיון שהגינה נתונה לאליל ונותנין פירותיה לשכר המתעסקים בצרכה דהיינו הכומרים אסור ליהנות ממנה בשכר.

המחלוקת מיוסדת על הבנות חלוקות בטעם איסור התשלום. רבנו תם מבין שהמשלם לכמרים בעבור הנאה שקיבל מנכס של עבודה זרה נראה כאילו תומך בעבודה הזרה עצמה ולא רק בכמרים. לעומת זאת כשהנכס מרוחק מבית העבודה הזרה מותר ליהנות ולשלם, מכיוון שנראה שהנהנה שילם בעבור השירות שקיבל ולא כדי לחזק

9. ראה ש"ך סי' קמג ס"ק ז בשם הבי"ח המקל לשלם שכר לכמרים בעבור שימוש במרחץ ובגינה בנסיבות שבחן אילו לא היו היהודים נהנים ומשלמים היו באים עכו"ם ליהנות ולשלם, כך שהכמרים לא הרוויחו מכך שהיהודים שילמו.

עבודה זרה. לעומתו סבור רבנו יונה שיש איסור לסייע לעבודה זרה לשלם את שכרם של הכמרים שלה, ולכן המיקום של הנכס איננו רלוונטי.

השולחן-ערוך, האוסר תשלום לכמרים ולא הבחין בין נכס העומד בחצר אליל לנכס אחר, מחמיר כרבנו יונה. הרמ"א (יו"ד קמג, ג) מקל כדעת רבנו תם, שאיסור התשלום הוא רק כשהנכס שהוא מקור ההנאה ממוקם בחצר העבודה הזרה.¹⁰ הש"ך (יו"ד קמג ס"ק ז) מציין שגם הב"ח החמיר. הרמ"א, הסומך על רבנו תם כפי שמביאו הטור,¹¹ מבחין בין נכס בחצר עבודה זרה לנכס אחר רק לגבי איסור תשלום לכמרים ולא לגבי האיסור להחזיק להם טובה.

חשוב להדגיש: גם רבנו תם עצמו המתיר לשלם לכמרים בעבור הנאה מנכס של עבודה זרה אפילו אם הוא בחצר העבודה הזרה - מתיר את התשלום רק אם הכסף הולך למחייתם של הכמרים "הטובה היוצאת מהם היא לכהנים" (שו"ע, יו"ד קמג, ג) ו"אין השכר לעבודה זרה עצמה" (חכמת-אדם כלל פו, ג). תשלום שנכנס לקופת העבודה הזרה אסור לכל הדעות, בין אם הנכס שהוא מקור להנאה הוא בחצר העבודה הזרה ובין אם לא.

ה. "כומר" הוא מי שאדוק בעבודה זרה ופועל בשירותה

ראינו שאסור ליהנות בטובתו של 'כומר'. מיהו 'כומר'?¹²

רבי יהונתן מלוניל (בדפי הרי"ף ע"ז כג, ב) בפרשו את המשנה כותב שמה שמבדיל בין כמרים לעובדי עבודה זרה אחרים הוא שהכמרים "אבוקין [=דבוקים] הרבה לעבודה זרה אפילו שלא ביום אידם".¹³ הראשונים מזכירים את הכמרים כדוגמה ל"מינים" - אותם עובדי עבודה זרה האדוקים בה, ומחשבותיהם תמיד עליה: "מין - זה האדוק בעבודת כוכבים... המין אדוק בה וכל מחשבותיו לה" (רש"י חולין יג, ב ד"ה מין). "מינים" - כומרין לעבודת כוכבים" (רש"י ע"ז כו, ב); "הוא אדוק ביותר" (תוספות ע"ז כו, ב ד"ה איזהו מין); "וכל מחשבתו היא לעבודה זרה" (תוספות-רי"ד גיטין מה, ב).

ההלכה אוסרת לקבל הנאה מנכס של עבודה זרה, כשקבלתה תעורר את המקבל להחזיק טובה לכמרים של אותה עבודה זרה שהחליטו להיטיב אתו. כיוון שמקור ההנאה הוא נכס של עבודה זרה, והמיטיב הוא מי שאדוק בעבודתה ולא סתם פקיד

10. החכמת-אדם פו, ג מתיר תשלום לכמרים בעבור הנאה מנכס של עבודה זרה מבלי להבחין בין נכס הרוחק מבית העבודה זרה לנכס אחר. נראה שהוא פוסק כר"ת המפרש "בטובה" - "בהחזקת טובה" ולא "בשכר".
11. הב"ח ביו"ד קמג ס"ק ז (ד"ה ומ"ש ועוד פירש רבנו תם ואפילו לרש"י) מעיר שבתוספות ע"ז מד, ב (ד"ה הנהין ממנו שלא בטובה) התיר ר"ת גם ליהנות בחינם מנכס של עבודה זרה שאיננו בחצר עבודה זרה, אך הטור נמשך אחרי דעת הרא"ש בשיטת ר"ת. ייתכן שר"ת כפי שהוא מובא בתוספות אוסר החזקת טובה מן הנימוק שהביא הרי"ש משנן: "כשצריך להחזיק טובה נראה כמכבד לעבודה זרה בכך" (תוספות-הרי"ש ע"ז יב, ב). מראית העין של כיבוד לעבודה זרה גדולה יותר כשמקור ההנאה הוא בחצר העבודה הזרה. לטעם השני - שמתוך חיבה יימשך אחרי הכמרים (ראה לעיל הע' 3) - סביר פחות להבחין בין נכס בחצר לנכס מרוחק.
12. הפסוק כותב על כמרים: "וְהַשְׂבִּית אֶת הַכֹּמְרִים אֲשֶׁר נָתַנוּ מַלְכֵי הַיּוֹדָה... (מל"ב כג, ה); "...וְכַמְרֵי עֲלִיו גִּילְיוֹ" (הושע י, ה); "וְהַכְרַתִּי מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה אֶת שְׂאֵר הַבְּעַל אֶת שֵׁם הַכֹּמְרִים עִם הַכְּהֹנִים" (צפניה א, ד). הרד"ק (מל"ב כג, ה) מסביר ש"האנשים העובדים לפני הבעל נקראין כמרים וכן תרגום הכהנים שהם עובדי ע"ג 'כומריא'... הכמרים הם לובשים שחורים לפיכך נקראו כמרים מעניין 'עורנו כתנור נכמרו' (איכה ה, ז)". למלבי"ם (פירוש המילות הושע י, ה) נקראו כמרים משום ש"פניהם שחורות מהשמש שזו עבודתם".
13. הוא מסביר "בטובה" - בתשלום שכר. הכמרים יודו לע"ז שלהם על כסף שקיבלו מנכס של העבודה הזרה גם ביום שאינו יום אידם.

העובד למחייתו,¹⁴ ואדוק זה הוא "מתעסק בצרכה" (טור יו"ד קמג), ולכן אחראי על חלוקת הטבות מטעמה של העבודה זרה - הנהנה יחזיק טובה לכמרים בעבור פעילותם בשירות העבודה הזרה. כבר ראינו שמותר לקבל הנחה או הטבה מכומר אם מקורה איננו נכס של עבודה זרה אלא עסק פרטי שלו, משום שהחזקת הטובה אליו במקרה זה איננה קשורה לעבודה הזרה שלו אלא לפן אחר של חייו.

ו. מעמד האוונגליסטים ומטרת התנדבותם

- מה הם יסודות האמונה האוונגליסטית כפי שהאוונגליסטים עצמם רואים אותם? במאמר שכתב לאחרונה רוברט וו. ניקולסון, המתאר את עצמו כאוונגליסט אוהב ישראל, בכתב העת Mosaic (אוק' 2013)¹⁵ הוא מציג את העקרונות האלה:¹⁶
- א. אוונגליסט מאמין בישועה שלדעתו הביא יש"ו לעולם על ידי מותו, ובאמצעותו זוכים המאמינים בו למחילת עוונותיהם ולחיי נצח.
- ב. האוונגליסטים מאמינים שרק בדרך זו יש תקווה לנשמה של האדם; הם שוללים קיומה של כל דרך אחרת שבה ניתן להגיע לגן עדן.
- ג. בשורת הישועה שהביא לעולם הע"ז שלו במותו ממלאת את כל חייו של הנוצרי האוונגליסטי (לא רק בעת התפילה שלו בבוקר יום ראשון), והוא מחויב להפיץ אותה, לא מתוך יהירות או כפייה, אלא מתוך אהבה לנשמותיהם של האבודים שטרם שמעו וקיבלו אותה.
- ד. אוונגליסטים רבים מאמינים שלפני בואו בפעם השנייה של הע"ז שלהם, יהודים רבים יקבלו אותו כמשיח. יהודים אלה לא יהיו לנוצרים אלא יישארו יהודים מקיימי מצוות המאמינים בו כמשיחם.
- משמעותם של עקרונות אלה היא שהאוונגליסט הדוגל בהם הוא "אדוק" בעבודה זרה שלו, ובלשון חז"ל: "מיין". הוא שואף להקדיש את כל חייו ומחשבותיו לאמונתו הנוצרית ולהפצתה. אותם האוונגליסטים התומכים במדינת ישראל ומגיעים ארצה להשתתף בבניינה, פועלים בדרך זו לא מתוך שיקולים פוליטיים או מוסריים גרידא, אלא כאקט נוצרי, לשם אמונתם ובשליחותה (ראה ניקולסון שם פרק 3). כפי שראינו, עובד עבודה זרה אדוק הפועל בשירות העבודה הזרה שלו, מוגדר בהלכה 'כומר'. יש להעיר שבראשם של קבוצות אוונגליסטיות לא מעטות עומדים מי שגם על פי הגדרתם וכינויים הם 'כומרים'.

14. כדברי אביי על הרישא: "טובת עובדיה שריי" - וראה ט"ז (יו"ד קמג ס"ק ו) ושי"ך (שם ס"ק ו) שהכוונה היא לעובדי עבודה זרה שאינם אדוקים.

15. ראה: Robert W. Nicholson, Evangelicals and Israel - What American Jews Don't Want to Know (but need : Mosaic magazine, Oct. 2013, <http://mosaicmagazine.com/essay/2013/10/evangelicals-and-israel/> to),

16. יסודות זהים מוצגים באנצ'י אונליין שעורכים אותה אוונגליסטים : www.theopedia.com/Evangelicalism

ז. המותר והאסור בשיתוף פעולה עם האוונגליסטים

האיסור לקבל טובה בחינם מעבודה זרה, כדי לא להחזיק טובה לכמרים שלה, מונע מיהודי ליהנות מהתנדבותם או מתרומותיהם של נוצרים אדוקים, שהמניע להתנדבותם ולנדיבותם הוא מסירותם לעבודה הזרה שלהם. מותר ליהנות מהתנדבותה של קבוצה רחבה יותר שאין לה אופי דתי נוצרי,¹⁷ שבה משתתפים גם אוונגליסטים, כגון מדינה, מפלגה פוליטית או חוג בעל אידיאולוגיה חברתית, שבין חבריו נמנים גם אוונגליסטים. אף שלורד בלפור (שמן הסתם גם לא היה אדוק)¹⁸ פעל מתוך מניעים שחלקם היו דתיים נוצריים, הצהרת בלפור לא הייתה מעשה דתי, אלא החלטה של מלכות בריטניה.

כמו כן מותר לפעול למען מטרות משותפות - כגון חיזוק התא המשפחתי בחו"ל, כשאף אחד משני הצדדים אינו מקבל הטבה בחינם מזולתו.

אסור לא רק לקבל טובה בחינם; גם בתשלום אסור. אסור לשלם לקבוצה דתית אדוקה בעבור פעילותה הדתית, כשהכסף נכנס לקופתה של הקבוצה. לרוב הפוסקים אסור גם לשלם את שכרם של כל אחד ואחד מהאדוקים בעבור עבודתו בקבוצה.

הנימוק שנתנו הראב"ד והמאירי לאיסור קבלת טובה בחינם - ה"חשש שמא ימשך אחריהם מתוך חיבתם כשעושיין חסד עמו" (בית-הבחירה ע"ז נא, ב), הוכח כמבוסס בשנים האחרונות. דברי השבח שהרעיפו חלק ממקבלי הטובות ונציגיהם - ביניהם רבנים ואנשי ציבור - על המניעים האמוניים של המתנדבים והתורמים, יש בהם עבירה על איסור "לא תחנם (דברים ז, ב) - לא תתן להם חן" (ע"ז כ, א; רמב"ם ע"ז י, ד; שו"ע יו"ד קנא, יד).¹⁹ הם גם עומדים בסתירה להוראה ההלכתית המחייבת אותנו לשקף עבודה זרה (ע"ז מו, א): "מה ת"ל 'ואבדתם את שמם מן המקום ההוא' (דברים יב, ג)? לכנות לה שם. יכול לשבח! **לשבח סלקא דעתך?** אלא, יכול לא לשבח ולא לגנאי? ת"ל: 'שקף תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא' (דברים ז, כו)". וראה שו"ע יו"ד, קמו, טו. דברי שבח מפיהם של נציגי מי שנהנה מתרומותיהם של האוונגליסטים ולימוד סגוריה על אמונתם מלמדים שעבירה על האיסור לקבל הנאה "בטובה" מוליכה לעבירות על אסורים חמורים יותר.

זאת ועוד: גם כשמקבלים טובה מלא-יהודי שאיננו ידוע כאדוק - "החכם עיניו בראשו" (קהלת ב, ד). על קבלת תרומות לבניין בית כנסת מנכרים שאינם מוכרים לנו כאדוקים כתב הציץ-אליעזר (חלק יח סי' סו):

אם יש מקום לחשוב כי מתחת להתרמות הכספיות של האיני יהודי טמונות כוונות לרעה בשורש פורה ראש ולענה כדי להשיג על ידי כך אוהדים לפעולותיהם ותעמולותיהם המסיונריות, או כדי שיהא להם על ידי כך דריסת רגל לחוות דעות בתדמית ביהכנ"ס בחיצוניותו או בפנימיותו... צריך שיהי החכם עיניו בראשו של דבר, ולא לקבל מהם שום תרומות כספיות... ובדומה לזה העלה בשו"ת פרי-השדה (ח"ב סימן מט) בדיונו אודות לקבל מאינו יהודי תרומת כסף עבור בנין תלמוד תורה. דאם יש איזה חשש שעל ידי

17. קרנות המשותפות ליהודים ולנוצרים שמטרתן קרבה בין הדתות הן בעלות אופי דתי ומטרתן היא טיפוח אותה החיבה שלה התנגדו חז"ל. ברור שאסור לקבל מהן תרומות בכסף או בעבודה.

18. ראה חולין יג, ב שסתם עכו"ם איננו אדוק.

19. החזון-איש (שביעית כד, ד"ה ואע"ג דלענין לא) מתיר לשבח עובדי עבודה זרה כשהשבח הוא לרווחתו של המשבח ולא מתוך חיבה. ברם יש מהמשבחים המעידים במפורש על חיבתם למתנדבים האוונגליסטים.

שיהיה להם חלק בזה יכריחו ח"ו להפר תורה באיזו דרך שהוא, אזי אין לקבל מהם שום תרומת כסף לבל יבואו זרים בנחלתנו.

בשאלה אם להתיר קבלת תרומה מלא-יהודי שאיננו אדוק ואיננו פועל במוצהר בשירות דתו, יפעיל הפוסק את שיקול דעתו כדי להעריך אם יש בקבלתה סכנה. לא כן הוא כשמדובר בתרומה מכומר הפועל בשירות הכנסייה. כאן לא ניתן שיקול דעת לפוסק להתיר. המשנה קבעה איסור דרבנן - "אין נהנין בטובה" - האוסר על קבלתה.

ח. סיכום

1. האונגליסטים הם נוצרים אדוקים התורמים ליהודים בשם אמונתם. ההלכה אוסרת הנאה בחינם מתרומותיהם או מהתנדבותם: "אין נהנין מהן בטובה" "שלא יחזיק טובה לכומרים".
2. אסור לשלם כסף לכנסייה בעבור שירות שהיא מספקת או למאמינים אדוקים הפועלים בשמה.
3. מותר ליהנות מהתנדבותה של קבוצה רחבה יותר שאין לה אופי דתי נוצרי, שבה משתתפים גם אוונגליסטים - כגון מפלגה פוליטית, ארגון מקצועי או מדינה.
4. מותר לפעול למען מטרות פוליטיות או חברתיות משותפות, כשאף אחד משני הצדדים אינו מקבל הטבה בחינם מזולתו. דוגמה לכך היא עשיית לובי לחיזוק התא המשפחתי בחו"ל.
5. מותר לקבל תרומה (שאיננה צדקה; על קבלת צדקה לעניים מלא-יהודי ראה שו"ע יו"ד רנד) מעובד עבודה זרה שאיננו ידוע כאדוק. אך "החכם עיניו בראשו" (קהלת ב,ד), ואם "יש איזה חשש" שהתרומה תשמש אמצעי להשפיע לרעה עליו או על יהודים אחרים "להפר תורה באיזה דרך שהוא" אין לקבלה.
6. מותר ליצור קשרים עסקיים עם עובדי עבודה זרה גם אדוקים אם, שלא כאונגליסטים, כל מטרתם בקשרים אלה היא מסחרית.